

Enrico dal C o v o l o, *Ojcowie Kościoła mistrzami formacji kapłańskiej*, tłumaczenie z włoskiego Krzysztof Charamsa, Lublin 2005, ss. 69.

Publikacja powyższa jest polską wersją książki E. dal Covolo, *Sacerdoti come i nostri Padri. I Padri della Chiesa maestri di formazione sacerdotale*, wydanej przez Editrice Rogate, Roma 1997, ss. 79. W czterech rozdziałach autor nakreśla główne myśli dotyczące formacji kapłańskiej, które można odczytać w pismach autorów chrześcijańskich w początkach Kościoła.

Autor książki, ks. Enrico dal Covolo SDB, jest profesorem zwyczajnym literatury starożytnej greckiej na Wydziale Literatury Chrześcijańskiej i Klasycznej Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie. Pełnił tam funkcje dziekana Wydziału oraz prorektora Uniwersytetu. Obecnie jest członkiem Papieskiej Akademii Teologicznej przy Watykanie oraz członkiem wielu komisji eksperckich przy Stolicy Apostolskiej. Sprawuje również urząd Postulatora Generalnego ds. świętych Rodziny Salezjańskiej. Jest autorem wielu publikacji z dziedziny patrologii, historii Kościoła starożytnego i duchowości chrześcijańskiej w pierwszych wiekach.

Metodologia pracy, którą prezentuje w książce jest bardzo czytelna i klarowna. Każdy z rozdziałów jest uporządkowany według jasnego i logicznego porządku. Pierwszy rozdział zawiera wskazówki metodologiczne i bibliograficzne, drugi ukazuje główne myśli tradycji antiocheńskiej: od Ignacego do Jana Chryzostoma. Kolejny rozdział nakreśla zręby tradycji aleksandryjskiej z Orygenesem na czele. Wreszcie ostatni, czwarty rozdział jest napisany w perspektywie syntezy na temat formacji prezbitera w pierwszych wiekach Kościoła.

Pierwszy rozdział jest uporządkowany według następującego schematu: wstęp do zagadnienia w świetle *Pastores dabo vobis*, formacja kapłańska u Ojców Kościoła na przykładzie biskupa Ambrożego, studium Ojców Kościoła w formacji prezbitera, na zakończenie pojawiają się pierwsze konkluzje. Podkreślając wagę studiów chrześcijańskich pisarzy starożytnych dla formacji kapłańskiej, autor zwraca uwagę na „charakter normatywny” teologii Kościoła pierwotnego, z uwagi na jego uprzywilejowaną pozycję bycia w chronologicznej bliskości z Chrystusem i apostołami, a więc ze świadkami relacji o charakterze formacyjnym, jaką Jezus nawiązał ze swymi uczniami. Ku takiej właśnie relacji Kościół zawsze musi się kierować, by uchwycić prawdziwą rolę, sens i znaczenie formacji swoich księży. Oczywiście więc jest, iż dokumenty Magisterium uznają Ojców Kościoła za nieodzownych i niezastąpionych mistrzów kształcenia intelektualnego, duchowego i duszpasterskiego swych przyszłych prezbiterów.

Przedstawiając w drugim rozdziale antiocheńską szkołę myśli teologicznej w odniesieniu do omawianego tematu, autor analizuje teksty św. Ignacego i Jana Chryzostoma. Odnosi się tu wręcz nie, że Ojcowie ci bardziej podkreślają aspekt tożsamości i misji prezbitera niż proces jego formacji. „Realizm” pisarzy z Azji Mniejszej ma zachęcać prezbiterów do stopniowej syntezy między upodobaniem się do Chrystusa i poświęceniem duszpasterskim aż do momentu, gdy kapłani nie ograniczą się jedynie do bycia „dystrybutorami” sakramentów, ale staną się „autentycznymi świadkami” tajemnic Chrystusa i Jego Kościoła.

Kolejny rozdział – również o charakterze analitycznym – przedstawia alegoryczną tradycję aleksandryjską, gdzie ilustrację tematu formacji kapłańskiej stanowią pisma Orygenesusa. Autor z Aleksandrii wychodzi od powszechnego kapłaństwa wiernych i podaje warunki jego wypełnienia.

Są to: przyjmowanie Słowa Bożego i postępowanie w „hierarchii świętości”. Dochodząc do „hierarchii duchownych”, Aleksandryjczyk podaje konkretne wskazówki dotyczące procesu kształcenia księży.

Ostatni rozdział nosi już wyraźnie znamiona syntezy, gdzie zbiera się w szkicu historycznym, od początku chrześcijaństwa do V w., zasadnicze myśli Ojców dotyczące opisywanego tematu. W pierwszym punkcie autor ujmuje zagadnienie początków i rozwoju kapłaństwa hierarchicznego w Kościele aż do Soboru w Nicei (325 r.). Następnie przedstawia główne dynamiki formacji kapłańskiej w okresie ponicejskim aż do Chalcedonu (451 r.). Przedstawione są sposoby przygotowywania kapłanów do pełnienia wielorakich posług w Mistycznym Ciele Chrystusa. Ukazany jest także kontekst historyczny formacji kapłańskiej zarówno w sytuacji prześladowań, jak i w momencie supremacji chrześcijaństwa, gdy Kościół jest mobilizowany do zasadniczej organizacji swych struktur wewnętrznych, poczynając od różnych poziomów hierarchii i formacji duchowieństwa.

Na zakończenie swych rozważań E. dal Covolo przywołuje myśli Adhortacji apostołskiej *Evangeli nuntiandi* oraz Adhortacji *Pastores dabo vobis* i wskazuje, że dokumenty te dowartościwiają konieczność spojrzenia na początki Kościoła, gdzie zawsze jest ukazywany ideał ewangeliczny w formacji kandydatów do kapłaństwa i samych kapłanów. Zwrócenie się do żywej tradycji nauczania starożytnych pisarzy chrześcijaństwa rozjaśnia wiele i pozwala tu wykorzystać doświadczenia antyczne. Pomaga to niewątpliwie zarówno formatorom, jak i formowanym – i to na każdym etapie formacji kapłańskiej – w konfrontacji z tym, co w fizjonomii duchowej księdza pozostaje niezmiennie, jako że dzisiejszy „kapłan nowej ewangelizacji”, podobnie jak prezbiter początków Kościoła, jest powołany do tego, by stawać się obrazem żywym i czytelnym Jezusa dobrego Pasterza.

Na uwagę czytelnika zasługuje rozbudowany aparat krytyczny, przypisy i dokładne dokumentowanie każdej wypowiedzi. Już w pierwszej nocie, zamieszczona jest bibliografia według porządku poszczególnych paragrafów pierwszego rozdziału. Podobnie każdy z kolejnych rozdziałów zawiera na początku wskazanie do podstawowej bibliografii, danego tematu. Cytaty zarówno ze źródeł antycznych autorów, jak i z publikacji współczesnych znawców tematu są dokumentowane odpowiednimi przypisami. Logika, precyzja myśli, umiejętność syntezy, poprawność metodologiczna i odniesienia bibliograficzne stanowią podstawowe zalety tej publikacji. Należy tylko żałować, że skromna objętość tego dziełka, nie pozwala na szersze rozwinięcie pojawiających się wątków. Te niewielkie rozmiary mają jednak ogromną zaletę, jeżeli są skierowane do studentów teologii bądź osób zaczynających się interesować tą problematyką, wprowadzają i zachęcają do lektury pism Ojców. Dla tej kategorii czytelników zaletą jest także wspomniany już obfity materiał bibliograficzny, umożliwiający dalsze samodzielne zgłębianie tematu.

ks. Adam Nyk SDB